

МІНІСТЕРСТВО АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ ТА ПРОДОВОЛЬСТВА УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЖУЧЕНКО ДМИТРО БОРИСОВИЧ

УДК 338.43:638.16/638.17

**ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ БДЖІЛЬНИЦТВА
В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ**

08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Миколаїв – 2014

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Уманському національному університеті садівництва
Міністерства аграрної політики та продовольства України

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор
Уланчук Володимир Семенович,
Уманський національний університет садівництва,
завідувач кафедри обліку і аудиту

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, доцент
Яценко Ольга Миколаївна,
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»,
професор кафедри міжнародної торгівлі;

кандидат економічних наук, доцент
Христенко Ольга Андріївна,
Миколаївський національний аграрний університет,
доцент кафедри економіки підприємств.

Захист дисертації відбудеться «08» липня 2014 р. о 14⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 38.806.01 Миколаївського національного аграрного університету за адресою: 54020, м. Миколаїв, вул. Паризької комуни, 9, конференц-зала.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Миколаївського національного аграрного університету за адресою: 54020, м. Миколаїв, вул. Карпенка, 73.

Автореферат розісланий «06» червня 2014 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

А. В. Ключник

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Проблема ефективності виробництва продукції бджільництва нині набуває вагомого значення. Насамперед, через її збитковість в цілому та поступовий розрив галузевих відносин, які не враховують значення бджіл при вирощуванні ентомофільних сільськогосподарських культур. Бджільництво є комплексною галуззю, яка не здатна розвиватись без поєднання з рослинництвом, що, в свою чергу, формує значну нектаропродуктивну базу для бджіл.

Сталий розвиток бджільництва в сільськогосподарських підприємствах можливий за умови міжсекторального узгодження галузей, що дає можливість одночасно створити кормову базу для розвитку бджільництва і тваринництва та підвищити ефективність рослинництва за рахунок додаткового отриманого врожаю в результаті бджолозапилення.

Незначні обсяги товарних партій меду, ріст виробничих витрат, орієнтація виробництва переважно на один вид продукції, відсутність практичного механізму покриття витрат бджільництва за рахунок запилення ентомофільних культур в сільськогосподарських підприємствах, зумовлює скорочення чисельності бджолосімей та призводить до занепаду галузі. Проте, сільськогосподарські підприємства мають всі передумови для розвитку бджільництва: багаторічний досвід пасічництва; наявність великої кількості сільськогосподарських земель та площ лісового покриву; сприятливі кліматичні умови та значний породний потенціал бджіл з високими продуктивними задатками, що дає можливість розвиватись і вести ефективне виробництво. Крім того комплексне використання бджіл при вирощуванні ентомофільних сільськогосподарських культур дає змогу підвищити врожайність та якість продукції, що, в свою чергу, створює додатковий резерв підвищення ефективності виробництва без значних капіталовкладень.

Теоретичні та практичні основи раціонального ведення бджільництва досліджували Л. І. Бондарчук, В. Г. Жаров, В. Н. Корж, А. В. Левандовська, В. П. Поліщук, Г. М. Приймак, А. І. Черкасова та інші. Значний внесок у вирішення питань ефективного аграрного виробництва здійснили В. Г. Андрійчук, О. Ю. Єрмаков, А. О. Погорілий, О. Ф. Савченко, Н. Т. Тяпкін, В. С. Уланчук та інші науковці. Дослідження ринку продукції бджільництва та ефективності виробництва висвітлили у своїх працях С. І. Бугера, А. С. Букреєв, О. А. Христенко, С. А. Чехов, О. М. Яценко та інші. Враховуючи значний внесок у розв'язання наукових та практичних аспектів, залишається ряд дискусійних питань направлених на вирішення наукової проблеми, ефективного виробництва продукції бджільництва в сільськогосподарських підприємствах, що потребує відповідних досліджень.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана відповідно до комплексної наукової теми Уманського національного університету садівництва «Адаптація організаційно-економічного механізму господарювання до соціально орієнтованих ринкових відносин в АПК» (номер державної реєстрації 0101U004493). Особистий внесок автора полягає у ідентифікації деструктивних чинників ефективного виробництва продукції бджільництва в сільськогосподарських підприємствах та розробленні організаційно-економічних основ міжсекторального узгодження галузей для досягнення

синергетичного ефекту, що забезпечує отримання максимального прибутку при наявному виробничому потенціалі.

Мета і задачі дослідження. Метою дисертаційного дослідження є визначення теоретичних, методичних і прикладних чинників підвищення ефективності виробництва продукції бджільництва в сучасних умовах господарювання сільськогосподарських підприємств.

Мета дослідження зумовила постановку і вирішення таких задач:

- дослідити теоретичні засади розвитку бджільництва та окреслити його роль в сільськогосподарському виробництві;
- узагальнити теоретичні положення підвищення ефективності функціонування галузі бджільництва та методичні підходи її оцінювання;
- ідентифікувати проблеми розвитку ефективного виробництва продукції бджільництва в сільськогосподарських підприємствах;
- здійснити оцінку споживчого ринку продукції бджільництва та визначити роль сільськогосподарських підприємств у ньому;
- виявити основні чинники підвищення економічної ефективності виробництва продукції бджільництва;
- запропонувати систему заходів, спрямованих на підвищення ефективності функціонування бджільництва;
- обґрунтувати формування оптимальної структури галузей сільськогосподарського виробництва з метою створення сталої кормової бази для розвитку бджільництва;
- розробити організаційно-економічні напрями підвищення економічної ефективності функціонування галузі;
- обґрунтувати стратегічні орієнтири перспективного підвищення ефективності виробництва продукції бджільництва.

Об'єктом дослідження є процес формування організаційно-економічних основ ефективного виробництва продукції бджільництва та функціонування галузі в сільськогосподарських підприємствах.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних та практичних положень щодо ефективного виробництва продукції бджільництва в сільськогосподарських підприємствах.

Методи дослідження. Теоретичною та методичною основою дисертаційного дослідження є базові положення галузевої економіки, маркетингу та управління; наукові розробки вітчизняних та зарубіжних вчених в галузі бджільництва.

У процесі дослідження використано наступні методи: абстрактно-логічний, індукції і дедукції, аналізу і синтезу, аналогії і зіставлення – при формуванні теоретичних узагальнень та висновків, дослідження сутності та складових елементів ефективного виробництва продукції бджільництва та функціонування галузі бджільництва; табличний та графічний – для наочного представлення теоретичних та практичних результатів наукового пошуку; експертних оцінок – при дослідженні умов розвитку галузі в господарствах населення; порівняльного економічного аналізу – при дослідженні рівня виробництва та розвитку галузі бджільництва; статистико-економічні методи, зокрема, кореляційно-регресійний – при визначенні впливу факторів на показники технологічної і економічної ефективності

виробництва продукції бджільництва, при аналізі функціонування споживчого ринку меду та впливу факторів на формування ціни даного виду продукції; економіко-математичного моделювання й прогнозування – при дослідженні оптимального співвідношення галузі бджільництва з іншими галузями, зокрема рослинництвом та тваринництвом, для досягнення максимального прибутку від сільськогосподарської діяльності, за рахунок утвореного додаткового врожаю від бджолозапилення ентомофільних культур та забезпечення ефективного виробництва продукції бджільництва і рентабельного функціонування галузі, а також при розрахунку перспективних показників розвитку галузі бджільництва в сільськогосподарських підприємствах.

Інформаційною базою дослідження є законодавчі та нормативні акти Верховної Ради України та Уряду України, офіційні матеріали Державної служби статистики України, Міністерства аграрної політики та продовольства України, Державного департаменту лісового господарства України, Головного управління статистики у Черкаській області, розробки Інституту бджільництва ім. П. І. Прокоповича УААН, наукові праці провідних вчених за визначеною тематикою, первинна, зведена документація та статистична звітність сільськогосподарських підприємств, періодичні видання, результати особистих спостережень, електронні ресурси мережі «Інтернет».

Наукова новизна одержаних результатів полягає в наступному:

вперше:

- розроблено організаційно-економічні основи ефективного виробництва продукції бджільництва, що дозволяє максимізувати прибуток підприємств за рахунок синергетичного ефекту від міжсекторального узгодження галузей сільськогосподарського виробництва за наявного виробничого потенціалу (С.10-11);

удосконалено:

- комплексний підхід до оцінки ефективного функціонування галузі бджільництва в сільськогосподарських підприємствах, що на відміну від вже існуючих дозволяє ідентифікувати та теоретично визначити домінантні фактори впливу на економічну, технологічну, соціальну та екологічну ефективності (С.8-9);

- наукові положення щодо забезпечення ефективного виробництва продукції бджільництва на основі створення обслуговуючого кооперативу, що розкривають економічну доцільність механізму покриття витрат бджільництва за рахунок надання диверсифікованих послуг запилення ентомофільних культур в сільськогосподарських підприємствах при створенні системи контракції (С.13-14);

дістало подальшого розвитку:

- методичні та прикладні підходи до формування системи ідентифікації стану розвитку бджільництва в сільськогосподарських підприємствах, що базуються на визначенні рівня ефективності виробництва продукції на всіх стадіях продуктового ланцюга та дозволяють обґрунтувати організаційно-економічний механізм перспективного розвитку галузі (С.6-7);

- теоретико-прикладні положення щодо ефективного виробництва продукції бджільництва на основі оптимізації структури галузей і концентрації бджолосімей для запилення сільськогосподарських культур та використання нектаропродуктивної бази, що дає можливість оцінити підвищення параметрів

розвитку рослинництва і тваринництва (С.11);

– методичні підходи до формування системи показників, що характеризують ефективність функціонування галузі бджільництва, що на відміну від загальної, дає можливість оцінити окупність витрат на бджолозапилення (С.15);

– обґрунтування стратегічних напрямів формування та розвитку ефективного виробництва продукції бджільництва в сільськогосподарських підприємствах на основі виявлених організаційно-економічних, техніко-технологічних та соціально-екологічних важелів, що сприяють диверсифікації виробництва (органічний напрям) та послуг (збут продукції, закупівля обладнання та інвентарю, ветеринарне обслуговування), шляхом узгодження дій між суб'єктами господарювання (С.12-13).

Практичне значення одержаних результатів полягає у застосуванні оптимального рівня забезпеченості сільськогосподарських підприємств бджолосім'ями в поєднанні з іншими галузями сільськогосподарського виробництва для забезпечення максимального прибутку від господарської діяльності та підвищення ефективності функціонування галузі бджільництва і виробництва продукції. Положення дисертації можуть бути використані в діяльності сільськогосподарських підприємств, вітчизняних та іноземних інвесторів, які будуть розміщувати кошти у даній галузі. Окремі наукові положення та розробки автора доведено до практичного застосування, зокрема, вони використані у роботі Головного управління агропромислового розвитку Черкаської обласної державної адміністрації (акт № 33/07-119 від 8.07.2009 р.), Управління агропромислового розвитку Звенигородської районної державної адміністрації (акт № 01-07/76 від 17.05.2012 р.), Уманського управління агропромислового розвитку Уманської районної державної адміністрації (довідка №477/04-04-1 від 03.07.2012 р.), ТОВ «Агрофірма» Добро» Уманського району (акт № 35 від 10.06.2009 р.), у перспективний план розвитку Агрофірми «Батьківщина Шевченко» Філія приватного акціонерного товариства НВФ «Урожай» Звенигородського району Черкаської області (довідка № 17-21 від 05.04. 2012 р.), у виробництво ФГ «Базис» Уманського району Черкаської області (акт від 15.06.2012 р.). Основні положення та результати дослідження впроваджені у навчальний процес при викладанні курсів «Економіка підприємств» та «Аналіз господарської діяльності» на факультетах економіки і підприємництва та менеджменту (довідка № 573 від 22.06.2009 р.).

Особистий внесок здобувача. Результати наукового дослідження, викладені в дисертації щодо обґрунтування напрямів підвищення ефективності виробництва продукції бджільництва на основі оптимального поєднання галузей сільськогосподарського виробництва для отримання максимального прибутку, сформульовані автором самостійно. Із наукових праць, виконаних у співавторстві, в роботі використано тільки ті положення, які є результатами особистих розробок здобувача.

Апробація результатів дослідження. Положення дисертаційної роботи апробовані на всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференціях: Всеукраїнській науковій конференції молодих вчених (м. Умань, 24-25 лютого 2005 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Аграрний форум-2006» (м. Суми, 25-29 вересня 2006 р.); III Міжнародній науково-практичній конференції

«Облік і контроль на підприємствах АПК: стан та перспективи розвитку» (м. Київ, 10-11 жовтня 2008 р.); III Міжнародній науково-практичній конференції «Аспекти стабільного розвитку економіки в умовах ринкових відносин» (м. Умань, 5-6 червня 2009 р.); Всеукраїнській науковій конференції молодих вчених (м. Умань, 18-19 лютого 2010 р.); IV Міжнародній науково-практичній конференції «Аспекти стабільного розвитку економіки в умовах ринкових відносин» (м. Умань, 20-21 травня 2010 р.); V Міжнародній науково-практичній конференції «Аспекти стабільного розвитку економіки в умовах ринкових відносин» (м. Умань, 19-20 травня 2011 р.); Всеукраїнській науковій конференції молодих вчених (м. Умань, 10-11 березня 2011 р.); Всеукраїнській науковій конференції молодих вчених (м. Умань, 15 березня 2012 р.); Міжнародній Інтернет конференції «Економічна теорія та практика» (м. Умань, 15 березня 2012 р.); VI Міжнародній науково-практичній конференції «Аспекти стабільного розвитку в умовах ринкових відносин» (м. Умань, 17-18 травня 2012 р.); III Международной научно-практической конференции «Экономика. Право. Менеджмент: современные проблемы и тенденции развития» (г. Краснодар, 31 января 2013 г.); Всеукраїнській науковій конференції молодих вчених (м. Умань, 14-15 березня 2013 р.); VII Міжнародній науково-практичній конференції «Аспекти стабільного розвитку в умовах ринкових відносин» (м. Умань, 16-17 травня 2012 р.).

Публікації. За результатами досліджень опубліковано 25 наукових праць, з них 8 – одноосібні статті у фахових виданнях України; 1 – одноосібна стаття у виданнях іноземних держав, 1 стаття опублікована у співавторстві, 14 – у матеріалах наукових конференцій, 1 препринт. Загальний обсяг публікацій складає 6,00 авт. арк., з них 5,73 авт. арк. належить особисто автору.

Обсяг і структура роботи. Дисертаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг складає 213 сторінки комп'ютерного тексту. Дисертація містить 23 таблиці (на 22 сторінках), 29 рисунків (на 29 сторінках), 19 додатків (на 31 сторінках). Список використаних джерел із 191 найменувань викладено на 19 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі «**Теоретичні та методичні основи ефективного виробництва продукції бджільництва**» розглянуто основні теоретичні засади розвитку бджільництва та окреслено його роль у сільськогосподарському виробництві; узагальнено теоретичні положення підвищення ефективності функціонування галузі бджільництва та методичні підходи її оцінювання.

Теоретично доведено, що бджільництво – комплексна галузь сільськогосподарського виробництва, розвиток якої залежить від повноцінної кормової бази сформованої ентомофільними сільськогосподарськими культурами, а бджолозапилення є обумовленим резервом підвищення їх врожайності, і водночас, сприяє розвитку аграрного виробництва.

Ідентифіковано визначальні фактори впливу та важелі ефективного виробництва продукції бджільництва в сільськогосподарських підприємствах (рис.1). Визначено ринкові, ресурсні та інституціональні фактори, що

є домінантними при формуванні ефективного бджільництва. Теоретично доведено та емпірично підтверджено методичні підходи відносно ефективного виробництва продукції бджільництва в сільськогосподарських підприємствах, що дало можливість сформулювати комплекс показників економічної і технологічної ефективності, а також встановити параметри розвитку суміжних галузей сільськогосподарського виробництва, що окреслюють ефективність виробництва продукції та функціонування бджільництва. При визначенні технологічної ефективності доцільно врахувати медову та воскову продуктивність бджолосімей, що формується під впливом сили бджолиної сім'ї, на яку впливає порода бджіл, забезпеченість кормовими запасами меду на осінньо-зимовий період, розміщення пасіки в зоні корисного польоту бджіл для повноцінного використання нектарозапасу. В основу методичного підходу доцільно покласти оптимальне співвідношення бджільництва з іншими галузями сільськогосподарського виробництва. Економічна ефективність виробництва продукції бджільництва в першу чергу повинна характеризуватись окупністю вкладених ресурсів на одиницю продукції і визначати рівень рентабельності функціонування галузі.

Рисунок 1 – Фактори впливу та важелі ефективності бджільництва і критерії її оцінки

Сформовані методичні підходи підтверджені емпірично і дозволяють оцінити додатковий врожай утворений в результаті бджолозапилення та порівняти прибутковість аграрного виробництва при міжсекторальному узгодженні бджільництва з іншими галузями сільськогосподарського виробництва.

У другому розділі «**Розвиток та економічна ефективність виробництва продукції бджільництва в сільськогосподарських підприємствах**» розглянуто сучасний стан розвитку галузі бджільництва, дано порівняльну характеристику загальнодержавного та регіонального рівня виробництва продукції, визначено основні чинники формування ефективного виробництва продукції і функціонування галузі, проаналізовано рівень забезпеченості та концентрацію бджолосімей в сільськогосподарських підприємствах як один з факторів підвищення ефективності виробництва.

Ідентифіковано тенденції та проблеми розвитку галузі бджільництва на Черкащині, починаючи з 1990 р., обумовлені стрімким скороченням чисельності бджолосімей (табл. 1). Черкаській області належить значне місце у розвитку бджільництва Центральної частини України та Лісостепової природно-кліматичної зони, враховуючи те, що найбільше бджолиних сімей припадає на Лісостеп та Степ України. Черкаська область посідає четверте місце серед областей України за чисельністю бджолосімей та тринадцяте у валовому виробництві меду за період 1990-2012 років.

Таблиця 1 Порівняльна характеристика розвитку бджільництва Черкащини у всіх категоріях виробників

Роки	Україна			Черкаська обл.		
	наявність бджолосімей на кінець року, тис. сімей	валове виробництво меду, т	продуктивність бджолосімей, кг	наявність бджолосімей на кінець року, тис. сімей	валове виробництво меду, т	продуктивність бджолосімей, кг
1990	3515,1	50858	14,5	203,1	2031	10,0
1995	3432,5	62728	18,3	228,2	2760	12,1
2000	2849,3	52439	18,4	180,3	2048	11,4
2005	3369,0	71462	21,2	187,3	2629	14,0
2009	3150,5	74051	23,5	151,5	1882	12,4
2010	2921,5	70873	24,3	136,8	2019	14,8
2011	2890,9	70311	24,3	127,0	2456	19,3
2012	2935,5	70134	23,9	126,2	2345	18,6
2012р. до 1990р., %	83,5	137,9	164,8	62,1	115,5	186,0

Характеризуючи розвиток бджільництва за категоріями господарств Черкаської області, слід відмітити значне відставання сільськогосподарських підприємств від господарств населення, які займають значні позиції як у валовому

виробництві меду, так і за чисельністю бджолосімей серед розглянутих категорій господарств.

Співвідношення чисельності бджолосімей в агропідприємствах та господарствах населення України у 1990 р. становило 1:2,6 з переважанням останніх, а у 2012 р. – 1:36,9. В Черкаській області за відповідний період дане співвідношення становить 1:3,3 та 1:21,3, відповідно. В даному випадку йде мова про втрату великого товарного виробництва сільськогосподарських підприємств, які мають всі можливості для розвитку бджільництва, обумовлені наявністю значних площ ентомофільних культур. За наведений період на державному рівні продуктивність бджолосімей, зосереджених в сільськогосподарських підприємствах, зросла на 66,4%, а на Черкащині в 2,1 рази. Проте слід відмітити, що продуктивність бджолосімей в господарствах населення Черкащини у 2012 р. на 7,0% нижча порівняно з загальнодержавним рівнем в даних категоріях господарств. Продуктивність бджолосімей в сільськогосподарських підприємствах області не характеризується високими показниками на фоні середнього рівня по Україні.

Результати групування сільськогосподарських підприємств Черкащини за концентрацією бджолосімей на 100 га сільськогосподарських угідь (табл. 2) вказують на те, що збільшення концентрації бджолосімей понад 15 (четверта група) дає можливість знизити виробничі витрати в розрахунку на бджолосім'ю в 4,6 раз або до 118,77 грн порівняно з підприємствами першої групи, в свою чергу знижує виробничу собівартість 1 кг меду до 15,32 грн або на 50,4 відсотків.

Таблиця 2 Групування сільськогосподарських підприємств Черкащини за концентрацією бджолосімей на 100 га с.-г. угідь, 2012 р.

Показники	Групи за концентрацією бджолосімей на 100 га с.-г. угідь, од				
	до 5,0	5,1-10,0	10,1-15,0	понад 15,0	всього
Кількість господарств у групі, од	41	13	2	3	59
Кількість бджолосімей у групі, од	2439	1640	82	245	4406
Концентрація бджолосімей на 100 га с.-г. угідь, сімей	1,2	6,9	11,7	30,6	1,9
Виробництво меду на 1 бджолосім'ю, кг	17,8	19,8	39,0	7,8	18,4
Виробничі витрати на 1 бджолосім'ю, грн	549,77	407,93	826,82	118,77	478,17
Виробнича собівартість 1 кг меду, грн	30,90	20,56	21,22	15,32	26,00
Повна собівартість 1 кг меду, грн	46,23	31,60	21,78	17,52	38,56
Ціна реалізації меду, грн/кг	24,18	21,95	20,88	19,86	23,11
Прибуток (збиток) від реалізації 1 кг меду, грн	-21,05	-9,65	-0,90	2,34	-15,45
Реалізовано меду, кг	19032	12629	886	1153	33700
Реалізовано меду в розрахунку на бджолосім'ю, кг	7,8	7,7	10,8	4,7	7,6
Прибуток (збиток) на 1 бджолосім'ю, грн	-164,25	-74,32	-9,75	11,02	-118,16
Рентабельність (збитковість) виробництва меду, %	-46,5	-30,5	-4,2	13,4	-40,1

Зростання концентрації бджолосімей понад 15 в розрахунку на 100 га сільськогосподарських угідь забезпечує рентабельне виробництво меду на рівні 13,4 відсотка. Підвищення концентрації бджолосімей дає можливість повноцінно використати медоносну базу, утворену посівами ентомофільних сільськогосподарських культур, що, в свою чергу, зумовлює зниження виробничої собівартості продукції та забезпечує рентабельне функціонування галузі.

Для виявлення впливу факторів на виробничу собівартість 1 кг меду було побудовано регресійну модель. За результативну ознаку обрано $y_{(x)}$ – виробнича собівартість 1 кг меду, грн, а факторами впливу: x_1 – медопродуктивність бджолосімей, кг; x_2 – розмір виробничих витрат на бджолосім'ю, грн; x_3 – концентрація бджолосімей на 100 га сільськогосподарських угідь, одиниць. Для побудови кореляційно-регресійної моделі було сформовано показники діяльності 59 сільськогосподарських підприємств Черкащини, які займались виробництвом та реалізацією меду в 2012 році. У результаті проведених розрахунків отримано кореляційне рівняння виду (1):

$$y_{(x)} = 45,19 - 1,54x_1 + 0,04x_2 - 0,34x_3; \quad R = 0,821 \quad (1)$$

Результати, відображені у рівнянні залежності (1), вказують на те, що при збільшенні медопродуктивності бджолосімей на 1 кг та їх концентрації на 100 га сільськогосподарських угідь на 1 бджолосім'ю виробнича собівартість 1 кг меду знижується на 1,54 та 0,34 грн, відповідно. Проте при збільшенні виробничих витрат на 1 грн в розрахунку на бджолосім'ю виробнича собівартість меду зростає на 0,04 гривень.

Виявлення впливу факторів на розмір прибутку від реалізації меду на бджолосім'ю досліджувалось за допомогою кореляційно-регресійної моделі. Для цього за результативну ознаку обрано $y_{(x)}$ – розмір прибутку від реалізації меду на 1 бджолосім'ю, грн, а факторами впливу: x_1 – концентрація бджолосімей на 100 га сільськогосподарських угідь, бджолосімей од; x_2 – виробнича собівартість 1 кг меду, грн; x_3 – рівень забезпеченості господарства бджолосім'ями для запилення основних ентомофільних сільськогосподарських культур (сояшник, ріпак, гречка), відсотків. У результаті проведених розрахунків отримано кореляційне рівняння виду (2):

$$y_{(x)} = 293,18 + 1,86x_1 - 13,16x_2 + 0,04x_3; \quad R = 0,737 \quad (2)$$

Отримані результати, виражені рівнянням (2), вказують на те, що при збільшенні концентрації бджолосімей на 100 га сільськогосподарських угідь на 1 бджолосім'ю та підвищення рівня забезпеченості господарства бджолосім'ям для запилення сільськогосподарських культур на 1%, розмір прибутку від реалізації меду зростає, відповідно на 1,86 та 0,04 грн. Між рентабельністю виробництва меду та його собівартістю має місце зворотній зв'язок. Значення коефіцієнта множинної кореляції вказує на середній зв'язок між зазначеними факторами і результативною ознакою та вказує на те, що розмір прибутку від реалізації меду формується на 54,4% під впливом зазначених факторів.

У третьому розділі «Стратегічні орієнтири ефективного виробництва продукції бджільництва в сільськогосподарських підприємствах» визначено основні складові організаційно-економічного механізму підвищення ефективності виробництва продукції бджільництва на основі розробленого оптимального плану

розвитку бджільництва в комплексному поєднанні з іншими галузями для отримання максимального прибутку від виробничо-фінансової діяльності.

Емпірично встановлено, що оптимальний план розвитку бджільництва можливо встановити на основі використання економіко-математичних методів. Сформовано економіко-математичну модель, яка дає можливість знайти оптимальний план розвитку бджільництва в сільськогосподарських підприємствах.

На основі рішення економіко-математичної задачі був визначений оптимальний план розвитку бджільництва, що враховує міжсекторальне узгодження галузей сільськогосподарського виробництва і дає можливість отримати максимальний прибуток від сільськогосподарської діяльності при наявному ресурсному потенціалі підприємств. Розрахований оптимальний план розвитку бджільництва на основі модального підприємства, зумовлює формування виробничих витрат в розрахунку на 1 бджолосім'ю 320 грн, що на 33,9% нижче середнього рівня 2012 р. у сільськогосподарських підприємствах Черкащини (табл. 3). Використання бджолозапилення створює передумову ефективного виробництва продукції бджільництва при розрахованому рівні концентрації 17 бджолосімей в розрахунку на 100 га сільськогосподарських угідь.

Таблиця 3 Стан і оптимальний план розвитку ТОВ «Агрофірма «Добро»
Уманського району Черкаської області

Показники	2007 – 2011pp.	2012р.	Оптимальний план на 2017 р.	Оптимальний план у % до	
				2007– 2011pp.	2012р.
Питома вага ентомофільних культур у площі с.-г. угідь, %	18,4	13,2	35,3	16,9в.п.	22,1в.п.
Реалізація зернових та зернобобових всього, ц	19789,8	34301,0	35000,0	176,9	102,0
з них озима пшениця	5723,8	8492,0	10000,0	174,7	117,8
ячмінь	3271,3	1855,0	3000,0	91,7	161,7
Реалізація технічних, ц: ріпак	4978,0	190,0	4000,0	80,4	2105,3
сояшник	3934,6	3736	2276,0	57,8	60,9
Реалізація молока, ц	4853,8	9195,0	10000,0	206,0	108,8
Реалізація м'яса (в живій вазі), ц: ВРХ	305,2	1734,0	763,0	250,0	44,0
свинини	56,5	-	250,0	442,5	-
Реалізація меду, ц	4,2	5,0	55,0	1309,5	1100,0
Поголів'я, гол.: ВРХ	195	229	261	133,8	114,0
корови	168	188	201	119,6	106,9
свині	165	-	224,0	135,8	-
Бджоли, сімей	97	85	245	252,6	288,2
Виручка від реалізації продукції, тис грн	5761,7	11502,5	12630,2	219,2	109,8
Витрати на виробництво, тис грн	3856,7	10531,1	7565,8	196,2	71,8
Прибуток, тис грн	1905,0	971,4	5064,5	265,9	521,4
Рівень рентабельності, %	49,4	9,2	66,9	17,5в.п.	57,7в.п.

За таких умов повна собівартість меду досягне 1297,09 грн/ц, що на 38,8 % нижче рівня 2007-2011 рр. Повна собівартість воску можлива на рівні 2444,44 гривень за 1 центнер. При оптимальному плані розвитку ціна реалізації меду повинна бути в межах 2 тис грн/ц, що на 14,9% нижче середнього її рівня в сільськогосподарських підприємствах Черкащини у 2012 році. Нарощування валового виробництва меду дає можливість сформувати достатні залишки кормового меду на осінньо-зимовий період, при цьому розмір товарної партії меду складатиме 55,0 ц, що в 11,0 раз більше порівняно з товарною партією, сформованою в 2012 році.

Додатковий врожай, отриманий за рахунок якісного бджолозапилення сільськогосподарських культур, забезпечить зростання ефективності функціонування суміжних галузей сільськогосподарського виробництва. Зокрема, урожайність гречки зростає на 10,3 ц/га, а сояшнику і ріпаку на 7,6 та 1,7 ц/га, відповідно, порівняно з середньою врожайністю за період 2007-2011 років. Оптимальним планом передбачено можливість утримання 31,4 голови ВРХ, в тому числі 13,7 голів корів в розрахунку на 100 га сільськогосподарських угідь та відродити поголів'я свиней за рахунок отримання прибавки врожаю кормових культур (багаторічні та однорічні трави).

Для повноцінного використання медоносної бази та якісного запилення сільськогосподарських культур доцільно утримувати не менше 75% сильних бджолосімей. Утворюваний медовий запас посівами гречки, сояшнику, ріпаку ярого та озимого, еспарцету, буркуну, конюшини, люцерни, у відповідності розрахованої структури посівів (рис. 2) та рекомендованих норм постановки бджолосімей для запилення, дають можливість утворити медову продуктивність угідь – 87 кг на 1 бджолосім'ю.

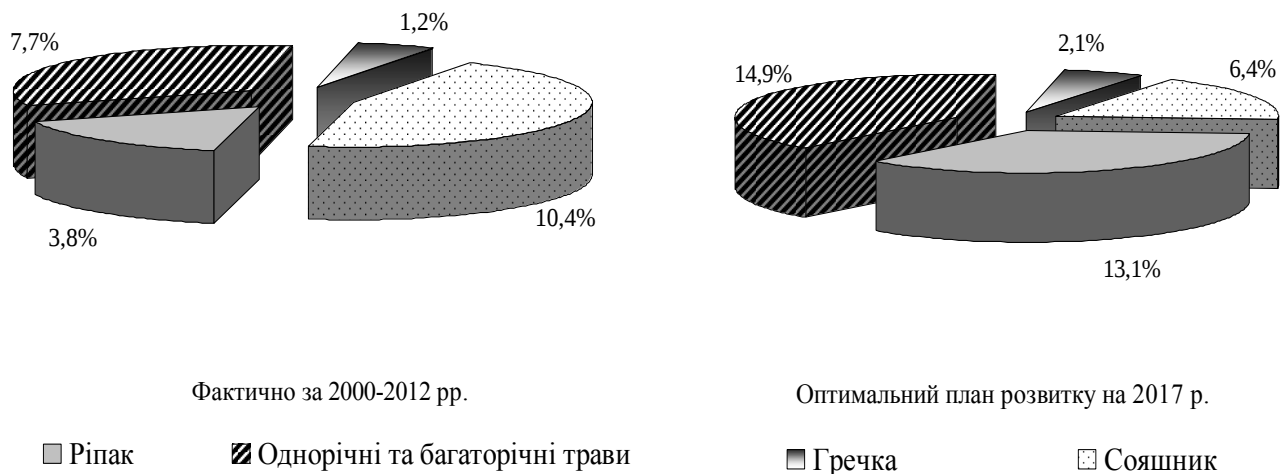

Рисунок 2 – Питома вага основних ентомофільних сільськогосподарських культур в структурі посівних площ у всіх категоріях господарств Черкаської області

В перспективі за рахунок впровадження оптимального плану розвитку у пасічних господарствах сільськогосподарських підприємств Черкащини є можливість утримувати 33,7 тис бджолосімей і щорічно отримувати 1600,8 т меду та

640,3 ц воску, при цьому сукупний рівень рентабельності галузі становитиме 55,6% (табл. 4). Валова продукція бджільництва в перспективі становитиме 42,2 млн грн, що перевищує рівень 2012 р. на 39,5 мільйонів гривень.

Таблиця 4 Основні економічні показники впровадження плану розвитку бджільництва в сільськогосподарських підприємствах Черкаської області

Показники	2007 – 2011рр.	2012р.	План на 2017р.	Відхилення плану 2017р. (+,-) від	
				2007 – 2011рр.	2012р.
Валове виробництво меду, т	122,0	105,0	1600,8	1478,8	1495,8
Реалізовано меду, т	56,8	38,0	758,3	701,5	720,3
Рівень товарності меду, %	46,6	36,2	47,4	0,8 в.п.	11,2 в.п.
Валове виробництво воску, ц	13,8	7,4	640,3	626,5	632,9
Реалізовано воску, ц	-	-	404,4	404,4	404,4
Рівень товарності воску, %	-	-	63,2	63,2 в.п.	63,2 в.п.
Повна собівартість 1 ц меду, грн	2120,16	3804,49	1297,09	-823,07	-2507,4
Повна собівартість 1 ц воску, грн	-	-	2444,44	2444,44	2444,44
Ціна реалізації меду, грн/ц	1526,49	2349,72	2000,00	473,51	-349,72
Ціна реалізації воску, грн/ц	-	-	4000,00	4000,00	4000,00
Виробничі витрати в розрахунку на бджолосім'ю, грн	291,12	483,96	320,00	28,88	-163,96
Виручка від реалізації продукції на бджолосім'ю, грн	108,43	140,35	498,52	390,09	358,17
Прибуток (збиток) від реалізації продукції на бджолосім'ю, грн	-36,14	-87,72	178,04	214,18	265,76
Валова продукція бджільництва в постійних цінах 2010 р. на бджолосім'ю, грн	373,49	473,68	1252,33	878,84	778,65
Рівень рентабельності (збитковості) виробництва меду, %	-28,0	-38,2	54,2	82,2 в.п.	92,4 в.п.
Рівень рентабельності виробництва воску, %	-	-	63,6	63,6 в.п.	63,6 в.п.
Сукупний рівень рентабельності (збитковості) галузі бджільництва, %	-27,8	-38,2	55,6	83,4 в.п.	93,8 в.п.

Синергетичний ефект від перспективного плану розвитку галузі бджільництва досягається шляхом 100% рівня забезпеченості бджолосім'ями сільськогосподарських підприємств з наявними пасіками Черкаської області для запилення ентомофільних культур, що на 65,8 пункти вище існуючого рівня за період 2007-2011 років. Соціальна ефективність забезпечується створенням фонду споживання меду на 1 жителя Черкащини в рік – 3,2 кг меду, що повною мірою забезпечує фізіологічні потреби.

Обґрунтовано доцільність використання вертикальної та горизонтальної

інтеграції сільськогосподарських товаровиробників шляхом створення обслуговуючого кооперативного об'єднання пасічників та на його основі практичне впровадження розрахунків за послуги бджолозапилення (рис. 3), що дає можливість у перспективі щорічно спрямовувати 3,1-3,7 млн грн на розвиток бджільництва.

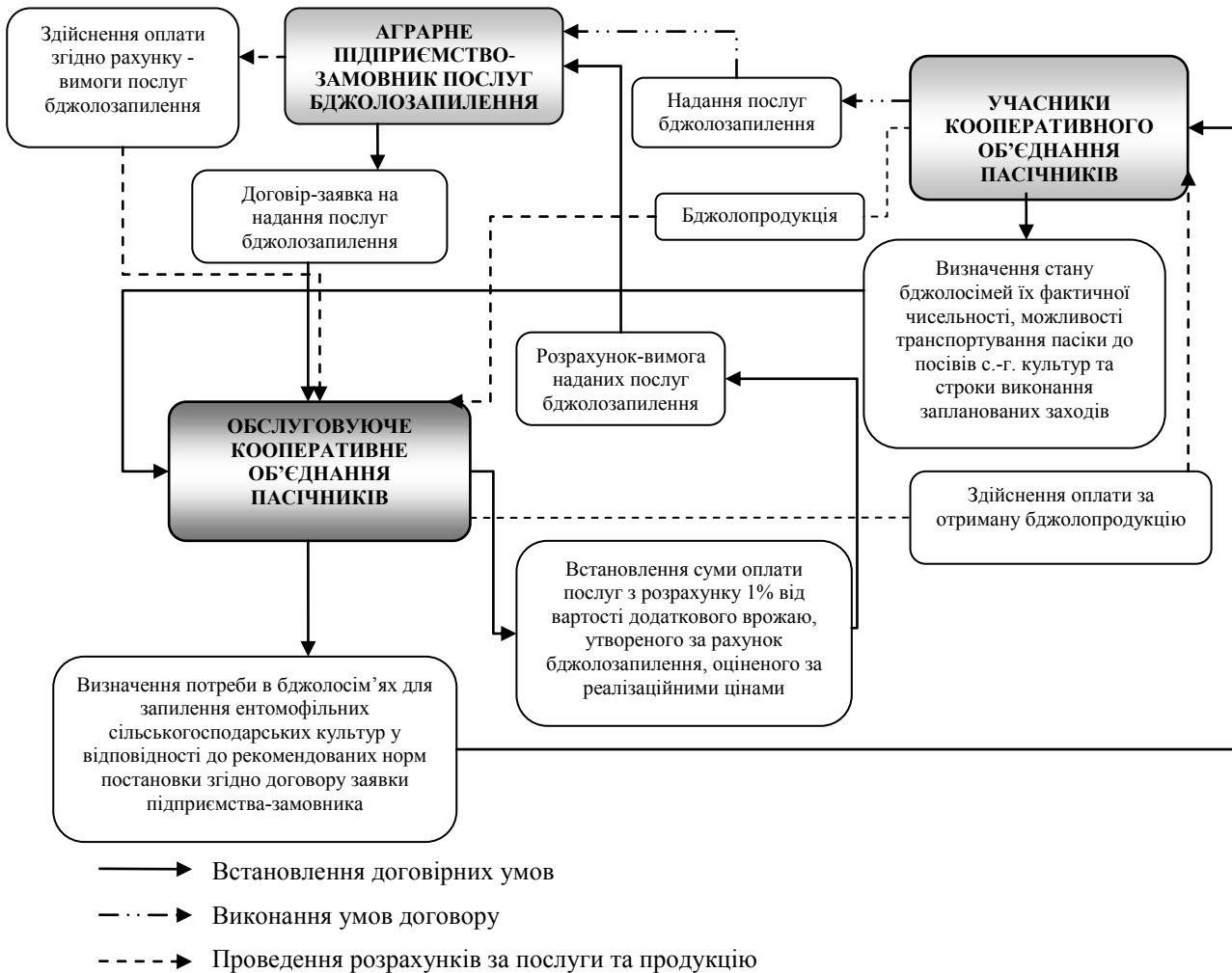

Рисунок 3 – Механізм розрахунків підприємства-замовника за послуги бджолозапилення

Кооперація та утворення зв'язків між членами об'єднання відкриває широкі можливості для технічного переоснащення галузі на основі використання новітніх технологій виробництва, сприяє розширенню асортименту продукції. За рахунок оплати послуг бджолозапилення на регіональному рівні повною мірою будуть покриватись виробничі витрати на утримання бджолосімей та витрати виробництва меду та воску.

З метою забезпечення ефективного виробництва продукції бджільництва в сільськогосподарських підприємствах обґрунтовано, що одним з перспективних стратегічних орієнтирів для вітчизняних товаровиробників є диверсифікація виробництва на основі розширення ботанічних сортів меду. Що можливо за умови висівання цінних медоносів, що становлять кормову базу для тваринництва, передбачених оптимальним планом розвитку сільськогосподарських підприємств та створюють умови для розвитку «органічного бджільництва». Впровадження

комплексу розроблених заходів дає можливість підвищити ефективність виробництва продукції та функціонування бджільництва в сільськогосподарських підприємствах.

ВИСНОВКИ

У дисертаційному дослідженні здійснено теоретичне узагальнення та нове вирішення актуальної наукової проблеми ефективного виробництва продукції бджільництва в сільськогосподарських підприємствах. На основі зазначеного сформовано низку висновків теоретичного, методичного та науково-практичного характеру відповідно до поставленої мети, а саме:

1. Визначено, що бджолозапилення є одним із невід'ємних чинників підвищення ефективності функціонування аграрних підприємств. Використання бджолосімей для запилення ентомофільних сільськогосподарських культур сприяє не тільки підвищенню їхньої продуктивності, а й створює додатковий врожай, що підвищує ефективність аграрного виробництва. Мед і інша продукція бджільництва є невід'ємною складовою здорового харчування населення та може бути отримана лише в умовах природного утримання бджолосімей.

2. Сформовано складові елементи ефективного виробництва продукції та функціонування бджільництва спрямовані на забезпечення сталого виробництва. На основі виявлених чинників ефективності виробництва продукції бджільництва згруповано заходи, що передбачають: підвищення ефективності виробництва, оптимального співвідношення з іншими галузями АПК, підвищення ефективності маркетингу продукції.

3. Узагальнено методичні підходи щодо оцінки ефективності функціонування бджільництва в сільськогосподарських підприємствах, яка передбачає використання системи показників, що впливають на економічну ефективність бджільництва, а саме: виручка від реалізації, вартість валової продукції та чистий прибуток на 1 грн затрат, бджолосім'ю, 1 ц продукції (мед, віск); вартість додаткового врожаю, отриманого на 1 грн витрачених коштів на бджолозапилення сільськогосподарських культур.

4. Ідентифіковано основні проблеми розвитку галузі бджільництва, що свідчать про збитковість виробництва та скорочення чисельності бджолосімей в сільськогосподарських підприємствах. Рівень збитковості виробництва меду в сільськогосподарських підприємствах Черкащини за період 2004-2012 рр. зріс на 19,4 пункти та в 2012 р. склав 32,8 відсотка.

5. Доведено, що для створення конкурентних переваг та сприяння ефективному розвитку галузі доцільно спрямувати діяльність сільськогосподарських підприємств на розширення як обсягів, так і асортименту продукції. Аналіз динаміки обсягів реалізації меду аграрними підприємствами галузі бджільництва Черкащини показав значне скорочення розмірів товарних партій меду за 2001-2012 рр. на 65,8 відсотка. Зокрема, у 2012 р. за результатами діяльності 13,6% господарюючих суб'єктів формують товарні партії меду більше 1 т, а значну частину – 67,8% сільськогосподарських виробників формують товарні партії до 500 кілограм. Основною товарною продукцією галузі є мед, проте використання медоносної бази,

утвореної лише посівами сояшнику та ріпаку, що передбачено сформованою структурою посівів, не дає можливість отримувати мед інших ботанічних сортів для розширення асортименту. Також в діяльності пасічних господарств не передбачено виробництво товарного воску.

6. Обґрунтовано пріоритетні напрями ефективного виробництва продукції бджільництва на основі сформованих та оцінених чинників впливу, що забезпечують зростання обсягів виробництва продукції та зниження її собівартості. Доведено, що збільшення концентрації бджолосімей на 100 га сільськогосподарських угідь та рівня забезпеченості господарства бджолосім'ями для запилення сільськогосподарських культур сприяє зниженню собівартості та забезпечує зростання розміру прибутку від реалізації продукції.

7. Емпірично підтверджено можливість рентабельного функціонування бджільництва на рівні 55,6% та створення умов для розвитку інших галузей сільськогосподарського виробництва на основі додаткового врожаю, утвореного в результаті бджолозапилення. Формування належної кормової бази для розвитку бджільництва і збільшення обсягів виробництва продукції на основі висівання медоносних культур, що становлять частину кормової бази тваринництва та інших посівів запильних культур, в комплексі забезпечують підвищення ефективності аграрного виробництва і зростання сукупного рівня рентабельності до 37,2 відсотка. В свою чергу, використання оптимального плану розвитку передбачає можливість підвищення технологічних показників розвитку бджільництва, зокрема медової та воскової продуктивності бджолосімей на рівні 47,5 кг та 1,9 кг, відповідно, а забезпечення медом на корм в осінньо-зимовий період досягне 25,0 кг на бджолосім'ю.

8. Запропоновано та обґрунтовано необхідність створення обслуговуючого кооперативного об'єднання пасічників із залученням сільськогосподарських підприємств, а також інших аграрних формувань та господарств населення, що сприятиме розвитку бджільництва на умовах переорієнтації на інноваційні технології ведення та модернізацію виробництва за умови впровадження новітніх технологій утримання бджолосімей, забезпечення членів об'єднання обладнанням та інвентарем. Функціональні зв'язки між учасниками в організаційній структурі кооперативного об'єднання пасічників, направлені на виробництво продукції, розширення її асортиментного ряду на основі використання медоносів, передбачених оптимальним планом розвитку аграрних формувань, а також сприяння розвитку «органічного бджільництва» і виробництва екологічної продукції на основі розроблених власних торговельних марок з одночасним використанням маркетингового інструментарію, спрямованого на внутрішній та зовнішній ринки, забезпечать підвищення ефективності виробництва продукції бджільництва.

9. Обґрунтовано стратегічні орієнтири формування та розвитку ефективного виробництва продукції бджільництва в підприємствах та розроблено механізм розрахунків за бджолозапилення сільськогосподарських культур і плодово-ягідних насаджень та доведена економічна вигода для підприємства-замовника в отриманні на 1 грн оплачених послуг додаткових грошових надходжень в розмірі 89,43 грн за рахунок прибавки врожаю. Це сприятиме використанню бджолозапилення як невід'ємного заходу в підвищенні ефективності аграрного виробництва.

Розрахунковим шляхом встановлено, що вартість додаткового врожаю, утвореного за рахунок запилення основних посівних ентомофільних сільськогосподарських культур (гречка, соняшник, ріпак), в перспективі складатиме 3,4-4,6% вартості валової продукції рослинництва, виробленої у 2012 р. в усіх категоріях господарств Черкаської області.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях України:

1. Жученко Д. Б. Стан та перспективи розвитку бджільництва / Д. Б. Жученко // Збірник наукових праць Харківського національного аграрного університету Серія «Економіка АПК і природокористування». – 2006. – № 8. – С. 118-123.
2. Жученко Д. Б. Розвиток бджільництва в Черкаській області / Д. Б. Жученко // Збірник наукових праць Луганського національного аграрного університету Серія «Економічні науки». – 2006. – № 61(84). – С. 263-267.
3. Жученко Д. Б. Стан бджільництва в Україні / Д. Б. Жученко // Вісник Сумського національного аграрного університету Серія «Економіка та менеджмент». – 2006. – Вип. 3–4 (20–21). – С. 136-141.
4. Жученко Д. Б. Значення медоносної бази для розвитку бджільництва / Д. Б. Жученко // Збірник наукових праць Уманського державного аграрного університету. – 2007. – Вип. 64. – С. 165-169.
5. Уланчук В. С. Шляхи підвищення ефективності пасічного господарства / В. С. Уланчук, Д. Б. Жученко // Економіка АПК. – 2009. – №7. – С. 50-55 (*Особистий внесок: досліджено вплив основних виробничих факторів на ефективність виробництва меду в сільськогосподарських підприємствах*).
6. Жученко Д. Б. Оптимальний розмір пасічного господарства – передумова рентабельного виробництва меду / Д. Б. Жученко // Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету Серія «Економічні науки». – 2011. – Вип. 27. – С. 223-227.
7. Жученко Д. Б. Організаційно-економічні передумови прибутковості пасічних господарств / Д. Б. Жученко // Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету Серія «Економічні науки». – 2012. – Вип. 30. – С. 55-58.
8. Жученко Д. Б. Реалізація меду аграрними підприємствами Черкаської області / Д. Б. Жученко // Збірник наукових праць Харківського національного аграрного університету Серія «Економіка АПК і природокористування». – 2013. – № 3. – С. 151-157.
9. Жученко Д. Б. Передумови ефективного функціонування галузі бджільництва / Д. Б. Жученко // Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва. – 2013. – Вип. 83. – С. 275 -282.

Статті у виданнях іноземних держав:

10. Жученко Д. Б. Оптимальный план развития отрасли пчеловодства в современных условиях деятельности сельскохозяйственных предприятий Украины /

Д. Б. Жученко // Экономика и предпринимательство. – 2014. – №1. – Ч. 2. – С. 469-472 (включено у міжнародні наукометричні бази цитування: *Agris, РИНЦ*).

Публікації, які додатково відображають результати дисертації:

Препринт:

11. Жученко Д. Б. Організаційно-економічні напрями підвищення ефективності виробництва продукції бджільництва в сільськогосподарських підприємствах / Д. Б. Жученко. – Умань: Видавничо-поліграфічний центр «Візаві», 2014. – 34 с. (Препринт / Уманський нац. ун-т садівництва, УНУС, 2014).

Матеріали конференцій:

12. Жученко Д. Б. Стан та розвиток бджільництва в Україні / Д. Б. Жученко // Тези наукової конференції молодих учених (м. Умань, 24-25 лютого 2005 р.). – УДАУ; редкол.: П. В. Костогриз (відп. ред.) та ін., 2005. – 224 с. [С. 192-193].

13. Жученко Д. Б. Стан бджільництва в Україні / Д. Б. Жученко // Аграрний форум – 2006 : матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Суми, 25-29 вересня 2006 р.). – Суми : ВТД «Університетська книга», 2006. – 360 с. [С. 164-165].

14. Жученко Д. Б. Проблеми практичного застосування П(С)БО 30 «Біологічні активи» в бджільництві / Д. Б. Жученко // Облік і контроль на підприємствах АПК : стан та перспективи розвитку : матеріали III міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 10-11 жовтня 2008 р.). – Київ : КНЕУ, 2008. – Ч 1. – 232 с. [С. 58-60].

15. Жученко Д. Б. Споживання меду в Україні / Д. Б. Жученко // Аспекти стабільного розвитку економіки в умовах ринкових відносин : матеріали III міжнародної науково-практичної конференції (м. Умань, 5-6 червня 2009 р.). – Умань : Видавець «Сочінський», 2009. – Ч 1. – 238 с. [С. 142-144].

16. Жученко Д. Б. Особливості обліку витрат у бджільництві / Д. Б. Жученко // Матеріали всеукраїнської наукової конференції молодих вчених (м. Умань, 18-19 лютого 2010 р.). – Уманський НУС : Редакційно-видавничий відділ, 2010. – Ч 2. – 216 с. [С. 63-64].

17. Жученко Д. Б. Перспективи розвитку бджільництва в Черкаській області / Д. Б. Жученко // Аспекти стабільного розвитку економіки в умовах ринкових відносин : матеріали IV міжнародної науково-практичної конференції (м. Умань, 20-21 травня 2010 р.). – Умань : Видавець «Сочінський», 2010. – Ч 1. – 212 с. [С. 130-132].

18. Жученко Д. Б. Реалізація меду сільськогосподарськими підприємствами Черкащини / Д. Б. Жученко // Аспекти стабільного розвитку економіки в умовах ринкових відносин : матеріали V міжнародної науково-практичної конференції (м. Умань, 19-20 травня 2011 р.). – Умань : Видавець «Сочінський», 2011. – Ч 1. – 220 с. [С. 131-133].

19. Жученко Д. Б. Особливості відображення в обліку вартості поточних біологічних активів бджільництва / Д. Б. Жученко // Матеріали всеукраїнської наукової конференції молодих вчених (м. Умань, 10-11 березня 2011 р.). – Уманський НУС : Редакційно-видавничий відділ, 2011. – Ч 2. : Економічні і загальноосвітні науки. – 276 с. [С. 44-46].

20. Жученко Д. Б. Заходи підвищення ефективності галузі бджільництва / Д. Б. Жученко // Матеріали всеукраїнської наукової конференції молодих вчених (м. Умань, 15 березня 2012 р.). – Уманський НУС : Редакційно-видавничий відділ, 2012. – Ч 2. : Економічні і загальноосвітні науки. – 224 с. [С. 59-61].

21. Жученко Д. Б. Концентрація бджолосімей в сільськогосподарських підприємствах / Д. Б. Жученко // Економічна теорія та практика : матеріали міжнародної Інтернет конференції (м. Умань, 15 березня 2012 р.). – Умань : ПП Жовтий О. О., 2012. – 239 с. [С.216-218].

22. Жученко Д. Б. Підвищення концентрації бджолосімей – передумова прибутковості пасічних господарств / Д. Б. Жученко // Аспекти стабільного розвитку економіки в умовах ринкових відносин : матеріали VI міжнародної науково-практичної конференції (м. Умань, 17-18 травня 2012 р.). – Умань : Видавець «Сочінський», 2012. – Ч 1. – 180 с. [С.103-105].

23. Жученко Д. Б. Проблемы повышения эффективности функционирования пчеловодства в аграрных предприятиях / Д. Б. Жученко // Экономика. Право. Менеджмент : Современные проблемы и тенденции развития : материалы III международной научно-практической конференции (г. Краснодар, 31 января 2013 г.). – Краснодар : Научно – издательский центр «Априори», 2013. – 212 с. [С.43-48].

24. Жученко Д. Б. Проблеми реалізації меду аграрними підприємствами / Д. Б. Жученко // Матеріали всеукраїнської наукової конференції молодих вчених (м. Умань, 14-15 березня 2013 р.). – Уманський НУС : Редакційно-видавничий відділ, 2013. – Ч 2. : Економічні і загальноосвітні науки. – 224 с. [С. 59-61].

25. Жученко Д. Б. Високоєфективне функціонування галузі бджільництва / Д. Б. Жученко // Аспекти стабільного розвитку економіки в умовах ринкових відносин : матеріали VII міжнародної науково-практичної конференції (м. Умань, 16-17 травня 2013 р.). – Умань : Видавничо-поліграфічний центр «Візаві», 2013. – Ч 1. – 140 с. [С. 88-90].

АНОТАЦІЯ

Жученко Д. Б. Ефективність виробництва продукції бджільництва в сільськогосподарських підприємствах. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). – Миколаївський національний аграрний університет, Миколаїв, 2014.

Визначено теоретичні, методичні та прикладні чинники підвищення ефективності виробництва продукції бджільництва, як цілісної системи економічних, технологічних, організаційних факторів, що забезпечують розвиток галузі бджільництва в сучасних умовах господарювання.

Проаналізовано теоретичні засади функціонування галузі бджільництва та окреслено роль бджолопродукції і бджолозапилення в продовольчому забезпеченні населення та розвитку інших галузей АПК.

Визначено динаміку і тенденції розвитку галузі бджільництва, розкрито основні чинники, що формують ефективність виробництва її продукції.

Розроблено комплексну модель оптимального плану розвитку галузі бджільництва в сільськогосподарських підприємствах і сформовано концептуальні положення щодо розвитку галузі бджільництва та підвищення ефективності виробництва продукції на перспективу.

Ключові слова: бджільництво, ефективність виробництва, концентрація, продуктивність, оптимальний план розвитку, кооперативне об'єднання пасічників, сільськогосподарські підприємства.

АННОТАЦИЯ

Жученко Д. Б. Эффективность производства продукции пчеловодства в сельскохозяйственных предприятиях. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.04 – экономика и управление предприятиями (за видами экономической деятельности). – Николаевский национальный аграрный университет, Николаев, 2014.

Определены теоретические, методические и прикладные аспекты повышения эффективности производства продукции пчеловодства, как целостной системы экономических, технологических, организационных факторов, обеспечивающих развитие отрасли пчеловодства в современных условиях деятельности.

Исследованы теоретические основы функционирования отрасли пчеловодства и определено, что пчелоопыление является весомым фактором повышения эффективности функционирования аграрных предприятий и создает предпосылки для повышения продовольственной безопасности населения. Использование пчелосемей для опыления сельскохозяйственных культур способствует не только повышению их производительности, но и создает дополнительный урожай, что повышает эффективность аграрного производства. Расширение объемов производства и удержание лидирующих позиций отечественных производителей меда, на основе развития «органического пчеловодства», является неременным условием эффективного производства и установления конкурентных преимуществ в условиях глобализации мировых продовольственных рынков.

Исследовано современное состояние развития отрасли пчеловодства, дана сравнительная характеристика общегосударственного и регионального уровня производства продукции, определены основные факторы формирования эффективного производства и функционирования отрасли, проанализирован уровень обеспеченности, концентрация пчелосемей в сельскохозяйственных предприятиях как один из факторов повышения эффективности производства продукции и рентабельного функционирования пасечных хозяйств.

Проведенные исследования обуславливают формирование предложений по повышению эффективности производства продукции пчеловодства на основе оптимального сочетания с другими отраслями сельскохозяйственного производства, в частности растениеводством, при использовании пчелоопыления энтомофильных сельскохозяйственных культур как неотъемлемой предпосылки повышения уровня эффективности функционирования пчеловодства и сельскохозяйственного производства в целом.

Определены основные составляющие организационно-экономического механизма повышения эффективности производства продукции пчеловодства на основе разработанной экономико-математической модели, решение матрицы которой установило оптимальный план развития пчеловодства в комплексном сочетании с другими отраслями для получения максимальной прибыли от производственно-финансовой деятельности.

Комплексная модель оптимального плана развития отрасли пчеловодства предусматривает рентабельное функционирование на уровне 55,6 процентов. Формирование надлежащей кормовой базы для развития пчеловодства и увеличение объемов производства продукции на основе посева медоносных культур, составляющих часть кормовой базы животноводства и других посевов запыльных культур, в комплексе обеспечивающих повышение эффективности аграрного производства и рост совокупного уровня рентабельности до 37,2 процентов.

Для эффективного производства продукции и рентабельного функционирования отрасли пчеловодства, в условиях содействия реализации продукции, расширения ее ассортимента и создания конкурентных преимуществ на основе использования новейших технологий производства и маркетингового инструментария предложено на региональном уровне создание обслуживающего кооперативного объединения пасечников согласно разработанной организационной структуры.

Ключевые слова: пчеловодство, эффективность производства, концентрация, продуктивность, оптимальный план развития, кооперативное сообщество пасечников, сельскохозяйственные предприятия.

SUMMARY

Zhuchenko D.B. The efficiency of the production of apicultural products in agricultural enterprises. – Manuscript.

Thesis submitted for Candidate Degree in Economics, speciality 08.00.04 – Economics and Management of Enterprises (according to the types of economic activity). – Mykolaiv National Agrarian University. – Mykolaiv, 2014.

Dissertation is devoted to theoretical, methodological and applied factors of increasing of the efficiency of production of apicultural products as an integral system of economic, technological and organizational factors that ensure the development of beekeeping under current economic conditions.

Theoretical principles of operation of beekeeping are analyzed, and the role of apicultural products and pollination with the help of bees in food security of the population and the development of other sectors of agro-industrial complex are defined.

Dynamics and trends of the development of beekeeping are determined and the main factors that affect the effectiveness of the production are identified.

An integrated model of optimal plan of the development of beekeeping in agricultural enterprises is worked out and the conceptual aspects of the development of beekeeping and the increasing of the efficiency of production in the future are defined.

Key words: beekeeping, efficiency of production, concentration, productiveness, optimal plan of the development, cooperative association of beekeepers, agricultural enterprises.

Підписано до друку 04.06.2014 р.
Формат 60х90/16
Папір офсетний. Авт. арк. 0,7
Тираж прим. 100
Замовлення № 1006

Видавничо-поліграфічний центр «Візаві»
20300, м. Умань, вул. Тищика 18/19
тел. (04744) 4-64-88, 4-67-77
e-mail: vizavi08@mail.ru
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
серія ДК № 2521 від 08.06.2006 р.